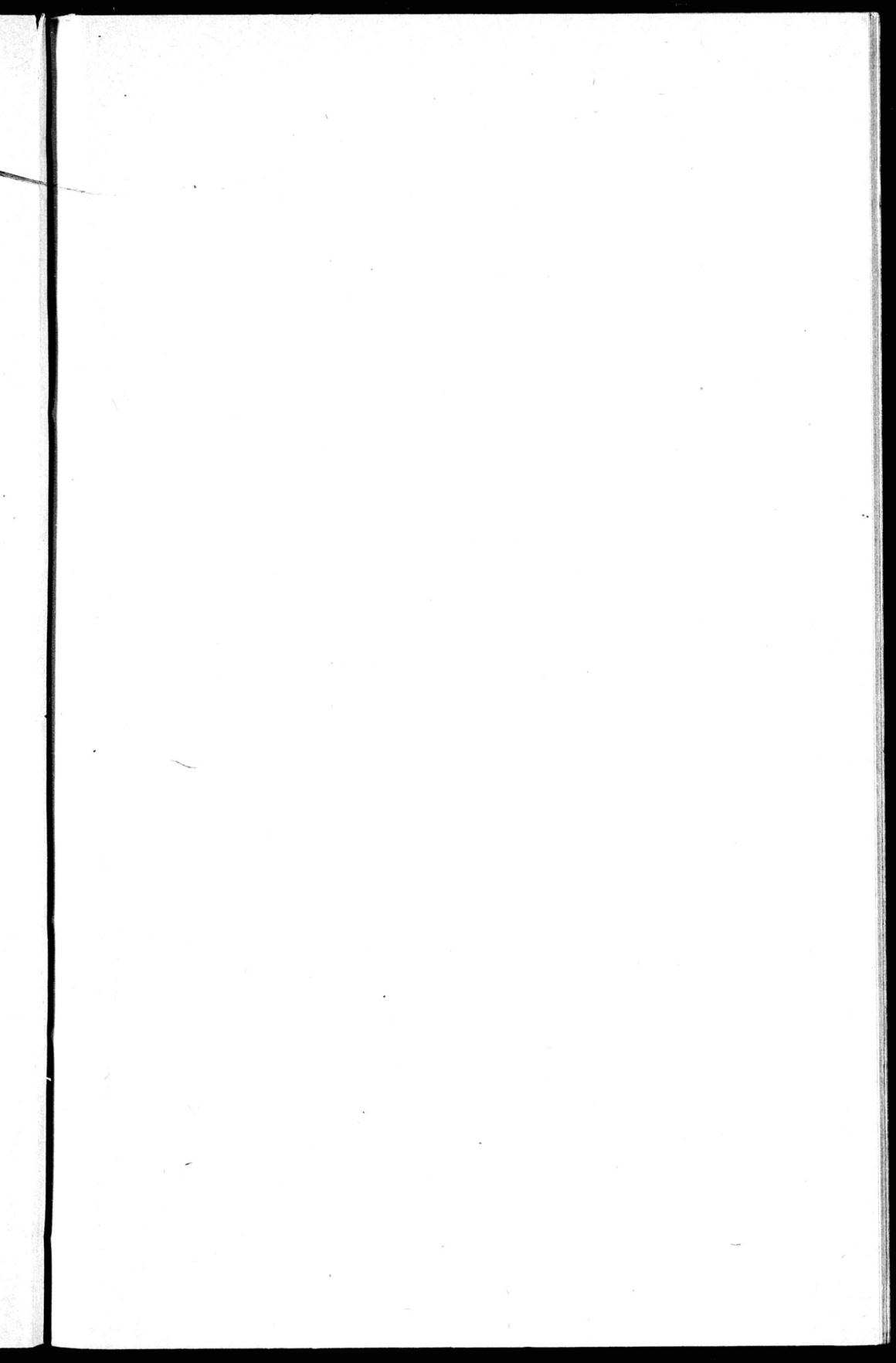

C

612

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2912 854 7

C n: 612.

Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen.

N°. 41.

APRIL 1866.

*Aan de Bibliotheek
der Rijks Veeartsenyschool.*

DE RUNDERPEST,

J. H. W. J. J. J.

BESCHOUWD IN HARE OORZAKEN, HARE VERBREIDING,
BESTRIJDING EN GESCHIEDENIS.

Slaan wij de donkere bladzijden der geschiedenis gade, waarop de volksrampen geboekt staan, die in elke eeuw aan een reeks van jaren haar naam gaven, dan ontdekken wij, dat ze niet alleen veroorzaakt werden door oorlog, hongersnood en verderfelijke ziekten onder de menschen, maar evenzeer door groote sterfte van het vee met al het gebrek, dat daarvan 't gevolg was. De eeuw, waarin wij thans leven, heeft over het geheel niet meer zoo vele verwoestingen te vermelden, door het heerschen van veeziekten te weeg gebracht, als een vroeger tijdperk. Zoo kennen wij bijv. in onze dagen het miltvuur niet meer, als die verderfelijke ziekte van vroegere eeuwen, welke zich over vele landen uitbreidde, en aan duizenden, menschen en dieren het leven kostte. De reden hiervan ligt aan den eenen kant in den buitengewonen vooruitgang van landbouw en veehouding, waardoor menige oorzaak van gevaarlijke en uitgebreide veeziekten ten deele of zelfs geheel is weggenomen; en ten andere in de meerdere en betere kennis, die men van de oorzaken, de verbreidingswijze, enz., dier ziekten verkregen heeft, naarmate zij nauwkeuriger waargenomen en ijveriger onderzocht zijn. In zeer ver van ons verwijderde landen, waar men niet zulke groote vorderingen heeft gemaakt, woeden dan ook nog heden ten dage even verderfelijke epizootiën als voorheen, en sterven er bij voorbeeld aan het miltvuur nog

talloos veel dieren. Evenwel ook ons vee kan nog door menige andere heerschende ziekte getroffen worden.

Ongetwijfeld is onder deze de Runderpest de hevigste, zoowel om hare buitengewone besmettelijkheid, die haar snellen voortgang bevordert, en haar allergevaarlijkst karakter, als vooral ook, omdat de oorzaak van haar ontstaan niet juist bekend is, en nog even onbelemmerd werkt als in vroegere tijden; immers verkeerden de verre oorden, waar zij uitsluitend ontstaat, haar vaderland, in één woord, nog in nagenoeg denzelfden staat van ruwheid, als vele eeuwen geleden.

De Runderpest is voor ons land en voor verreweg het grootste gedeelte van Europa eene uitheemsche ziekte. Dit is eene waarheid, die op de ondervinding van vele eeuwen steunt. Het rundvee moge bij ons en in de naburige landen bloot staan aan den nadeeligsten invloed van weersgesteldheid, slechte voeding en verpleging; 't moge natuurlijk de schadelijke gevolgen daarvan ondervinden, 't zal toch nooit om die reden door de ten allen tijde zoo gevreesde Runderpest worden aangetast.

Alleen bij het vee der steppen kan de Runderpest anders dan door besmetting en als van zelf (oorspronkelijk of spontaan) ontstaan; alleen het vee der steppen heeft daartoe de noodige vatbaarheid. Die vatbaarheid, hoewel van oudsher in dat vee voortgeplant, zal ten slotte toch wel voor een produkt van plaatselijke omstandigheden moeten gehouden worden; ja ook is het hoogst waarschijnlijk, dat de oorzaken, waardoor bij zulk eene vatbaarheid de ziekte van tijd tot tijd uitbreekt, alleen in die streken, waar het steppenvee inheemsch is, bestaan. Wel heeft men gemeend, dat de vatbaarheid van dit vee op zichzelf voldoende was, om ook, al is 't niet meer in de steppen, onder den invloed van andere schadelijke oorzaken, de Runderpest te doen uitbreken; doch deze stelling is nog op verre na niet bewezen.

Is de Runderpest eenmaal in de steppen uitgebroken, dan kan zij wegens hare groote besmettelijkheid zeer gemakkelijk naar naburige landen worden overgebracht. Wordt aldaar haar voortgang niet op doortastende wijze gestuit,

wordt aldaar de vreeselijke ramp niet in hare geboorte gesmoord, dan staan alle ten westen gelegen landen aan het groote gevaar bloot, om een zeer belangrijk deel van hunnen veestapel eene prooi dier allerverderfelijkste ziekte te zien worden.

Laat ons echter, eer wij over de besmettelijkheid der Runderpest en de tegen haar te nemen maatregelen handelen, eerst een oogenblik stilstaan bij haar vaderland, en zien, wat die onder den naam van steppen bekende oorden zijn; laat ons vervolgens het daar levende veeras, de daar gedreven veehouding leeren kennen en eindelijk den veehandel in en uit Rusland gadeslaan, om zodoende op te sporen, langs welke wegen de ziekte zich verbreidt. Ten slotte willen wij een blik werpen op hare leerzame geschiedenis.

De uitgestrekte landstreek, die, ten westen in het zuidoostelijk gedeelte van Podolië (het district Balta) en in Bessarabië een aanvang nemende, zich in het Zuidelijk Rusland van de Zwarte Zee af noord- en oostwaarts en verder in dezelfde rigting nog zeer ver in Azië uitbreidt, die derhalve het z. g. *Klein-Rusland* (d. i. de gouvernementen Kiew, Tschernigow, Pultawa en Charkow, of nagenoeg hetgeen men in vroeger tijd de thans nog alleen historisch bekende Ukraine noemde) en verder de gouvernementen Cherson, Jekaterinoslaw, Taurië, Koursk, Voroneje, de Donsche Kozakken enz., omvat, dit uitgestrekt gedeelte van het Rumenische rijk wordt met één woord de "*Steppenlanden*" genoemd. De grond van deze streken, die voor een zeer groot gedeelte tot het stroomgebied van de Dniester, de Dnieper, de Don, de Wolga en de Ural behooren, is over het geheel zeer vlak, doch wordt hier en daar door heuvels en platte bergruggen doorsneden.

Onder het woord "*steppe*" verstaat men in de volkstaal allereerst de onbebouwde streken, die nooit door den ploeg werden omgewoeld, zooals dit het geval is met de oostelijk gelegene en vooral met de Aziatische steppen, waar zwervende herderstammen nog een nomadisch leven lei-

den; doch men geeft in die streken, waar veel graan wordt verbouwd, zooals vooral in een groot deel van Klein-Rusland, den naam "steppe" evenzeer aan de akkers, wier weelderige opbrengst het noodig maakt, dat ze, nadat men eenige jaren er van geoogst heeft, gedurende vijf tot twintig jaren braak blijven liggen. Op dit bouwland, dat van eene voortreffelijke hoedanigheid is, groeit dan spoedig tal van planten, die in haar snellen groei eene hoogte van 2—3 ellen bereiken.

De soort van vee, in deze steppenlanden zeer menigvuldig, splitst zich in zulk een groot aantal variëteiten, dat men het er niet over eens is, of het *steppenvee* den naam van *steppenras* wel verdient. De type van dit z. g. *steppenras* vindt men echter zonder twijfel in het *ras der Ukraine*, dat wegens uitstekende, beenige vormen meer tot het werkdan tot het mestvee behoort, en altijd te kennen is zoo-wel aan de grijze leikleur, die onder het lijf lichter wordt en bij de fijne ledematen in het zwarte overgaat, als aan de lange, gemarmerde, sikkelvormige, naar binnen gekromde hoornen, die loodrecht staan op den regelmatigen, fijn uitlopenden kop. Dit vee deelt in het lot der bewoners dier vlakten; het leeft in een' geheel verwaarloosden toestand, en heeft alleen aan zijne buitengewone gehardheid en digte huid te danken, dat het niet uitsterft. 's Winters bijv. brengen de ossen, tot honderden bij elkander, dag en nacht door in een soort van park, dat door aardwallen of eene omheining gevormd, doch niet altijd door strooijen of rieten schuttingen omgeven is. De koeijen leven evenzoo in de open lucht, zonder beschut te zijn tegen de koude; zij dolen in en om de dorpen rond zonder ander toezigt, dan wat men tegen de aanvallen der wolven noodig rekent; zij bekomen vooral in lange winters niet veel meer, dan voor haar onderhoud onontbeerlijk is. Dat velen van die dieren dientengevolge dan ook sterven, kan óns natuurlijk niet bevreemden, maar verwondert hunne eigenaars ten hoogste, omdat deze er geene oorzaken voor weten te vinden. Bij zulk een wijze van vee houding is er aan produktie van melk en boter wel nagenoeg niet te denken; doch men troost zich daar te

lande met het voorgeven, dat "het ras der Ukraine geen goed melkvee is." De bewoners der steppen behelpen zich met olie in plaats van boter of vet, een gebruik, waarin zij zich te beter kunnen schikken, omdat hunne vastendagen zeer talrijk zijn en de russische kerk op die dagen het nuttigen van boter, vet en melk verbiedt.

Klein-Rusland is bijzonder rijk aan vee. De buitengewone vermeerdering van zijn' veestapel is o. a. voor een groot deel toe te schrijven aan het algemeen verbreide volksvooroordeel, dat alle kalveren moeten aangehouden worden; omdat de koe slechts dan wat melk zal geven, indien haar kalf daarvan de helft verkrijgt. Ongetwijfeld behoort dit vooroordeel bij de stammen der nomadische herders te huis; nog voor twee eeuwen werd hij, die zich aan kalfsvleesch had vergast, ter dood veroordeeld.

Hoewel de steppenbewoners van rundveeteelt en van graanbouw, en verre weg de meeste uitsluitend van de eerste leven, volgt echter reeds uit het tot hertoe medegedeelde, dat in de eigenlijke steppenlanden van vetmesting op stal geen sprake is. Eerst met het voorjaar, zoodra het goede weder invalt en de dieren op de onmetelijke weilanden kunnen grazen, breekt de tijd aan, dat het vee gemest kan worden. Later, vóór het invallen van den winter, wordt het dan in den handel gebracht. De zomer en nazomer zijn de tijd voor den grooten uitvoer van het eigenlijke steppenvee; wegens den ellendigen staat der wegen en de dikke sneeuwlagen zou het trouwens in den winter volstrekt onmogelijk zijn, het vee zulke groote afstanden te laten afleggen, als voor dien uitvoer noodig is. Van Junij tot November brengen de boeren hun vee ter markt in de kleine steden der steppen, waar druk bezochte wekelijksche veemarkten gehouden worden, of wel, zij verkoopen het aan de Joden, die in grooten getale als opkoozers de steppen doorreizen en het in talrijke koppels naar de markten drijven. Op deze markten, en vooral op de nog drukkere, die maandelijks worden gehouden, koopen de groote veehandelaars die honderdduizenden runderen aan, welke van daar uitgevoerd de slagterijen der voorname steden vooral van Groot-Rusland, Polen, Oos-

tenrijk en Engeland moeten voorzien. In den herfst en in het begin van den winter voert men uit de westelijke steppen ook nog wel vee aan; doch dit wordt tegelijk met het Hongaarsche slagvee gestald en vetgemest in de branderijen in Lithauen, Volhynië, Podolië, enz. en van daar gedurende den winter ter consumtie in den handel gebragt.

Naast dit overzicht van den veehandel in de steppen zelven, verdient met het oog op de verbreiding der Runderpest nog vooral vermelding, dat men de ossen, eer zij verkocht worden, algemeen als trekdieren gebruikt. Voor zoo verre dit den veldarbeid betreft, is het voor ons van geen belang; doch wel verdient het onze aandacht, dat gedurende den geheelen zomer ossen uit de meest verschillende gewesten tot vervoermiddel strekken voor den levendigen handel tusschen Odessa en vele plaatsen van Groot-Rusland. Daartoe worden ze gebruikt door de zoogenaamde *Tschukma's* of voerlieden van beroep, die het zout uit Odessa noord- en noord-oostwaarts brengen en van daar weder andere handelswaaren, waaronder vooral granen, wol, gedroogde huiden, vet, hoornen, klauwen, enz., naar die koophaven terug voeren. Hunne wagens, ieder door een vierspan ossen getrokken, bedekken in lange rijen de wegen, die naar en van Odessa leiden. Den winter brengt de Tschumak vooral in de zuidelijke steppen door, alwaar hij voor zichzelf en voor zijne ossen een geschikt verblijf opzoekt.

Om thans tot ons onderwerp terug te keeren, zij vooreerst herinnerd, dat de Runderpest oorspronkelijk of spontaan alléén ontstaat bij het steppenvee, en dat zij overal elders, waar zij zich openbaart, het gevolg is van besmetting. De oorzaken der vatbaarheid voor deze ziekte, die aan het steppenvee eigen is, zijn onbekend, doch zullen ongetwijfeld wel van lokalen oorsprong zijn. Het is verre van bewezen, dat de evenzoo onbekende omstandigheden, die nu en dan de ziekte onder het steppenvee doen uitbreken, niet uitsluitend van plaatselijken aard zijn; dat ook buiten de steppen de ziekte bij het steppenvee zonder

besmetting zou kunnen ontstaan; ofschoon geloofwaardige nasporingen schijnen te leeren, dat dit soms werkelijk het geval is, vooral, zooals men wil, bij de drijfkudden, de ossen der Tschumak's, het vee dat de oorlogvoerende legers volgt, enz. Mogt het in vervolg van tijd blijken, dat men deze bewering voor waarheid moet houden, dan kan men van een vaderland der ziekte niet meer spreken in den zin, waarin wij dit thans doen; immers dan kunnen de steppen, bij uitsluiting van alle andere landen, slechts gehouden worden voor het vaderland van de *vatbaarheid voor de oorspronkelijke Runderpest*; terwijl de *gelegenheids-oorzaken*, waardoor deze kan uitbreken, evenzeer in andere landen zouden bestaan. Hebben wij zoo even gezegd, dat de ware oorzaken, én van de vatbaarheid voor de Runderpest, én van haar oorspronkelijk ontstaan ten eenemalen onbekend zijn; aan veronderstellingen omtrent den aard dier oorzaken heeft het niet ontbroken. Het is duidelijk, wanneer men het boven gezegde omtrent de veehouding in de steppen overweegt, dat zich daarbij tal van schadelijke invloeden zullen voordoen; deze of gene daarvan voor eene oorzaak van Runderpest te houden, is echter niets meer dan een vermoeden.

Al neemt men algemeen aan, dat in de steppenlanden nu en dan buitengewone, ons geheel onbekende oorzaken de Runderpest oorspronkelijk doen ontstaan, en dat die ziekte ook dáár niet altijd heerscht, zooals wel eens te onregte werd en nog wordt opgegeven; toch is men 't nog bij lange na niet eens over de plaats, wáár en waar alleen die oorzaken kunnen voorkomen. Door den een' worden meer deze, door den ander' meer gene gouvernementen in het uitgebreide gebied der steppenlanden daarvoor gehouden; door nog anderen wordt die plaats zelfs buiten Europa in de Aziatische steppen verlegd. Doch al die beweringen gaan alleen van gissingen uit; afdoende bewijzen heeft nog niemand voor zijne meening kunnen bijbrengen. Wij moeten de beslissing dezer strijdvrage aan nadere onderzoekingen en ervaringen overlaten en willen thans alleen aannemen, zooals wij reeds in den aanvang deden, dat de steppen landen van het zuid-oosten

van Europa en de aangrenzende Aziatische streken der Kirghizen, Tartaren, enz. het vaderland der ziekte zijn; dat de Runderpest alleen dáár oorspronkelijk kan ontstaan.

Dat omtrent het ware vaderland der ziekte nog zoo weinig zekers bekend is; dat ook in de laatste tientallen jaren, sedert de Russische regering de wetenschappelijke nasporingen naar den oorsprong der Runderpest krachtig heeft ondersteund, en bekwame veeartsenijkundigen zich met hare studie hebben bezig gehouden, niet veel meer daarvan aan het licht is gekomen; hierover behoeft men zich geen oogenblik te verwonderen, wanneer men den maatschappelijken toestand dier landen in het oog houdt. Hunne betrekkelijk zeer geringe kultuur en bevolktheid maken elk toezigt, de uitvoering van iederen algemeenen maatregel hoogst moeilijk, zoo niet onmogelijk. Wordt ook al eene of andere verordening uitgevaardigd, die, zoo zij werd nagekomen, welligt over den oorsprong der ziekte meer licht zou verspreiden; dan blijft zij vruchteloos door de domheid, traagheid en onverschilligheid, of stuit zij af op de niet geringe en zeer hardnekkige vooroordeelen, op de tegenwerking van het onbeschaafde steppenvolk. Vooral godsdienstvooroordeelen, het beschouwen der ziekte als een werktuig in de straffende hand van het Opperwezen, staan ook hier aan de spits om de beste maatregelen krachteloos te maken, om den krachtigsten onderzoekingsijver te doen verlammen. Zekerheid, of de ziekte, als zij in eene steppe is uitgebroken, aldaar ook oorspronkelijk is ontstaan, was tot nog toe onmogelijk te verkrijgen, omdat hare aanwezigheid in den regel eerst lang na het uitbreken bekend wordt en de bewoners zelve haar oorspronkelijk ontstaan in hunne streken ontkennen. Zij willen daarvan niets hooren en verwijzen bij ieder onderzoek telkens weér naar hunne oostelijke en noord-oostelijke naburen, die op hunne beurt hetzelfde voorgeven. Wij mogen echter ook niet vergeten, dat de onverschilligheid van den bewoner der steppen in dit opzigt ten deele te verklaren is uit de mindere boosaardigheid der ziekte bij zijn vee. Hij kent de Runderpest niet, gelijk wij haar kennen, als de verschrikkelijke ramp, die een geheel veestapel grootendeels vernielen

kan; omdat het steppenvee gewoonlijk in veel ligteren graad er door wordt aangetast en de ziekte met veel geringer verlies doorstaat.

Al moge er nu ook niets geheel zeker bekend zijn aangaande de plaats van oorsprong en de juiste oorzaken der Runderpest; zeker is het, dat zij, eenmaal in de steppen ontstaan, door den veehandel en door het vervoer der Tschumak's langs velerlei wegen gelegenheid vindt zich spoedig en ver te verbreiden; en dat zij aldus verbreid ook gedurende geruimen tijd in sommige streken van Rusland kan blijven heerschen, waarom men wel eens te onregte gedacht heeft, dat zij in de steppen te allen tijde heerscht. Boven alles zeker is het, dat het westelijk Europa haar altijd en alleen uit de steppen ontvangt. Onder gewone omstandigheden geschiedt dit vooral door den veehandel. Zooals nader uit de historie der ziekte zal blijken, was echter ook meermalen oorlog de oorzaak van vreeselijke runderpest-epizoötiën; vooreerst omdat het vee, uit de steppen afkomstig en door de legerbenden medegevoerd, de ziekte in andere landen verbreidde, en vervolgens omdat de noodige maatregelen ter afwering of uitroeijing der ziekte gedurende den oorlog onuitvoerbaar werden.

De Runderpest is de besmettelijkste van alle ziekten; slechts zeer weinig runderen blijken voor de werking der smetstof niet vatbaar te zijn. Het besmettend beginsel, ons in zijn aard geheel onbekend, ontwikkelt zich reeds vóór dat men nog duidelijke verschijnselen van ziek zijn kan waarnemen. Het is in alle deelen der zieke dieren aanwezig, niet alleen gebonden aan vaste en vloeibare stoffen, zooals bloed, neus- en mondsljm, traanvocht, mest, urine, vleesch, melk, vet, huid, enz., maar ook in hooge mate *vlugtig*, zoodat het uit de genoemde stoffen kan verdampen of door longen en huid uitgewasemd, de atmosfeer besmetten; 't geen reeds voldoende is, om de ziekte bij gezonde dieren te doen ontstaan, zonder dat deze met ziek vee of iets dat van ziek vee afkomstig is, in aanraking zijn geweest. Hoe ver de atmosfeer besmet is rondom

eene bron van smetstof, bijv. een ziek rund, eene zieke kudde, eenen stal ziek vee, enz., of met andere woorden, op welken uitersten afstand van zoodanig punt nog besmetting zal kunnen plaats vinden, is eene vraag van het grootst belang. Een stellig antwoord is daarop echter niet gelijk, zoo als reeds blijkt uit het verschil in de afstanden, die men daarvoor heeft opgegeven, indien het voor het overige nog betoog behoefde, dat de omvang van dien kring aanzienlijk moet verschillen naar gelang van de gesteldheid der atmosfeer, de temperatuur, de drukking de windrigting, enz.

De stoffen van een ziek dier afkomstig, de z. g. *voermiddelen* der smetstof, kunnen door den mensch en door andere dieren (schapen, honden, katten, vogels, enz.) of door middel van levenlooze voorwerpen, die haar z. g. tot *drager* verstrekken, (kleederen, gereedschappen, voedsel, enz.), naar zeer verwijderde plaatsen worden overgebracht en alzoo de ziekte zeer verre verbreiden. Ook kan het water van beeken en slooten, wanneer er stoffen van zieke dieren in geworpen zijn, met smetstof worden bezwangerd en langs dien weg op eenigen afstand de ziekte aan andere dieren mededeelen. De smetstof blijft, wanneer zij voor den invloed der dampkringslucht en voor hooge temperatuur is beschut, zeer lang haar verderfelijk vermogen behouden. Reeds vele malen is het b. v. voorgekomen, dat er besmetting ontstond door lang bewaarde mest, voeder enz., of dat de ziekte op nieuw uitbrak in stallen, die wel lang ongebruikt gebleven, doch niet gezuiverd waren.

Bijzonder verdient ook vermelding, dat niet alleen zieke, maar ook genezen' dieren nog na hun herstel besmetten kunnen, zoo lang zij namelijk sommige stoffen, als bijv. slijm, uitwerpselen enz., die van den tijd der ziekte dagteekenen nog bij zich omdragen.

De ondervinding, vooral van de laatste jaren, heeft geleerd, dat niet alleen het rundvee (zoo als vroeger algemeen vast stond) vatbaarheid bezit voor de smetstof der Runderpest, maar ook andere herkaauwende dieren, vooral schapen en geiten, hoewel in mindere mate. Bijzondere omstandigheden schijnen daarbij echter nog van invloed te

zijn, omdat het overbrengen der ziekte op zoodanige wijze betrekkelijk zelden wordt waargenomen. Van zieke schapen en andere herkaauwers kan de ziekte echter zeer ligt weder op rundvee worden overgebracht en is dan even boosaardig, als of zij door smetstof van rundvee ontstaan was.

De mensch is niet vatbaar voor de smetstof dezer ziekte. Het gebruiken van produkten van zieke dieren (vleesch, melk, enz.) kan voor hem alleen gevaarlijk worden, als dit voedsel in een staat van bederf verkeert. Het nadeel, dat zij veroorzaken, is dat van bedorven dierlijk voedsel in het algemeen. Hoogst gevaarlijk blijven echter deze produkten als krachtige middelen, om de ziekte zeker en ver te verbreiden.

Dieren, die eenmaal de ziekte hebben doorgestaan, zijn daardoor geheel onvatbaar om haar weêr te krijgen; hoe ook aan de inwerking van smetstof blootgesteld, hetzij ze onder andere zieke dieren geplaatst, hetzij ze opzettelijk ingeënt worden, zij blijven volmaakt gezond.

De Runderpest is eene uiterst boosaardige ziekte, althans voor alle runderen, die niet tot het steppenvee behooren; want, gelijk wij reeds boven zagen, bij het laatste is de ziekte veel minder gevaarlijk en de sterfteverhouding veel minder ongunstig; van het aangetaste steppenvee geneest 50—75 pCt. en meer. Dat deze omstandigheid niet afhangt van de landstreek, van de steppen, maar van het veeras zelf, wordt overtuigend bewezen door het feit, dat het Oost-Friesche vee der Duitsche kolonisten, die zich in Zuid-Rusland gevestigd hebben, door de ziekte dezelfde zware verliezen lijdt als ons inheemsch vee. Bij alle runderen, die niet tot het steppenvee behooren, is de sterfte telkens als de ziekte woedt, bijzonder groot. Echter is de verhouding van de aangetaste runderen tot die, welke bezwijken, niet altijd dezelfde. Want terwijl de eene maal slechts één enkel dier van de honderd herstelde, ziet men op andere tijden het cijfer dezer laatsten tot 10 à 20 pCt. en zelfs nog hooger klimmen. Allerlei omstandigheden, zoo als het veeras, de wijze van veehouding, van voeding en verpleging, het jaargetijde, enz., zullen daarop zonder twijfel van invloed zijn.

Dat het bij eene ramp, zoo vreeselijk als deze, nooit ontbroken heeft aan proefnemingen van allerlei aard, om de dieren voor de ziekte te behoeden of de zieke dieren te genezen, spreekt wel van zelf. Geen middel, geene geneeswijze, of ze is op hare beurt beproefd. Allen zijn gebleken van even weinig, namelijk van geene waarde te zijn, of beter gezegd: allen zijn nadeelig geweest; want, terwijl men de zieke dieren zonder eenige vrucht behandelde, onderhield men daardoor tevens de bronnen eener smetstof die, gelijk wij gezien hebben, overal doordringt en zich op honderdvoudige wegen alom verbreidt. De ziekte nam onder zulke omstandigheden altijd zeer spoedig in omvang toe en was weldra niet meer te beperken.

Daar wij het derhalve niet in onze magt hebben, de vatbaarheid der dieren voor de Runderpest weg te nemen, moet al ons handelen en dat van geheel West-Europa tegenover deze ziekte altijd en alleen ten doel hebben, het vee te beveiligen tegen hare oorzaken; dat is tegen de smetstof. De smetstof verwijderd te houden, en zoodra zij eenmaal, hoe dan ook, is ingevoerd, ten spoedigste te vernietigen; ziedaar de eenige, maar de zware, de veel ijver en wilskracht vergende taak, die de zorg voor het behoud van onzen veestapel ons oplegt.

Door het goed gevolg der koepokinenting, en deels ook door de overeenkomst, die men (hoewel te onregte) meende te hebben waargenomen tusschen de pokken en eene aan de Runderpest eigene aandoening der huid en der slijmvliezen, was men reeds langen tijd geleden op het denkbeeld gekomen, om ook de *inenting* der Runderpest als voorbehoed- of verzachtingsmiddel aan te wenden, en beproefde ze herhaalde malen, in de vorige eeuw ook bij ons te lande. Bedenkt men echter, na al hetgeen hier boven gezegd is, dat deze ziekte altijd even gevaarlijk blijft, onafhankelijk van de wegen waarop of de midde-len waardoor de besmetting heeft plaats gevonden; dan zullen er verder wel geene woorden meer noodig zijn, om aan te toonen, dat de inenting als voorbehoed- of verzachtingsmiddel der Runderpest van geene waarde, dat zij zelfs hoogst gevaarlijk is.

Men vindt wel is waar door onderscheidene waarnemers opgegeven, dat de ziekte kunstmatig door inenting veroorzaakt, veel minder kwaadaardig zou geweest zijn, waarom zij dan ook de inenting aanbevalen; doch het ging daarmee gelijk met vele andere middelen, die in het laatste tijdvak van het heerschen eener epizoötie beproefd werden, en dan meer of minder gunstig schenen te werken, omdat de ziekte zelve een minder kwaadaardig karakter had aangenomen, omdat het sterftcijfer van zelf gedaald was. Slechts ter bekorting van den duur der ziekte en tevens van al de daaraan verbondene voor handel en verkeer hoogst belemmerende maatregelen, kan de inenting, zoo als nader zal blijken, eenige waarde bezitten. Hare waarde, als middel tegen de Runderpest, is bijgevolg niet dan zeer betrekkelijk.

Geheel anders is het met de inenting gelegen bij hare toepassing op het steppenvee. Voor het laatste, hebben wij gezien, is de oorspronkelijke of door besmetting veroorzaakte ziekte veel goedaardiger dan voor alle ander vee; wel nu, hetzelfde is het geval met de ingeënte Runderpest. Laten wij hopen, dat eenmaal, hoe verre verwijderd die tijd nog moge schijnen, dat eenmaal het groote denkbeeld, reeds vele jaren geleden door enkelen geuit en waarvoor in de laatste jaren in Rusland vele deskundigen met den beroemden JESSEN aan het hoofd ijverden en nog ijveren, verwezenlijkt worde; dat men de inenting van al het steppenvee algemeen invoere en onderhoude, zoodat ieder rund, dat de steppen verlaat, de ziekte heeft doorgestaan; — dán, maar ook dán alleen, is de inenting voor geheel Europa van de grootste waarde; dán kunnen buiten haar alle middelen ontbeerd worden. Uit de historie der ziekte zal nader blijken, hoe groot die weldaad zou zijn voor ons werelddeel, en hoe uitnemend de verdienste van hen, wien 't gelukte ze ons te bewijzen en van de regering die hunne pogingen ondersteunde!

Om de smetstof van ons af te houden, staan ons alleen ten dienste *policiemaatregelen*, en wel: 1°. zulke, die het indringen der ziekte in het land trachten te voorkomen; 2°. zulke, die de eenmaal ingedrongen ziekte trachten uit te roeijen.

Tot het eerste doel dienen óf quarantaine-inrigtingen aan de grenzen en desinfektie van produkten, zooals huiden, klauwen, hoornen, enz.; welke maatregelen reeds vele jaren in Oostenrijk voortdurend in zwang, dit land tot een voormuur voor de westelijk gelegen Staten gemaakt hebben; óf wel, waar dit kan geschieden, tijdelijk verbod van invoer van vee en van de genoemde produkten, zolang de ziekte nabij de grenzen woedt; gelijk dit herhaaldelijk in Oostenrijk, Pruisen en andere landen heeft plaats gehad.

Is de ziekte eenmaal in het land binnen gedrongen, maar toch nog eerst onlangs, zoodat zij zich weinig verbreid heeft, dan is het meer dan waarschijnlijk, dat zij uitgeroeid kan worden door de aangetaste streek af te sluiten en door niet alleen het zieke vee, maar ook al het vee dat aan de mogelijkheid van besmet te zijn heeft blootgestaan, zoo spoedig mogelijk af te maken en te begraven, en vervolgens de lokaliteit met de meeste zorg en nauwgezetheid te desinfecteren. De smetstof en de bron der smetstof moeten vernietigd worden. De zieke dieren alsdan te willen behouden, behandelen, genezen, — heet de smetstof vermenigvuldigen, het gevaar der verbreiding vergrooten, den geheelen veestapel op het spel zetten! Een groot deel van den nationalen rijkdom zal zeker en spoedig verloren gaan, indien in het gegeven geval, het eenig redmiddel, het afmaken der zieke en der van besmetting verdachte dieren niet met kracht wordt toegepast. Hoe onwederlegbaar deze stelling ook zijn moge, niet dan met onnoemelijk veel moeite en eerst na treurige ondervinding gaat men tot dit middel over. Ruim anderhalve eeuw is thans verloop, sedert de beroemde LANCISI dit eenig afdoend middel ter bestrijding der Runderpest aan de hand deed; doch hoe lang heeft het geduurd, eer het als vaste maatregel in verschillende staten werd ingevoerd! hoe vele honderdduizenden dieren hebben eerst moeten vallen, en toch hoe dikwijls was de deugdelijkheid van dit middel reeds gebleken! Een niet gering gedeelte van onzen Nederlandschen veestapel wordt er zelfs nu nog het slagtoffer van, dat men de lessen niet waardeert, die de historie dezer verderfelijke ziekte ons aanbiedt.

Is de Runderpest een land binnengedrongen, doch haar uitbreken aldaar verzwegen of niet bemerkt; zijn de zieke dieren reeds langen tijd met gezonde in aanraking geweest en in allerlei rigtingen verspreid geworden; heeft in één woord de ziekte eene groote uitbreiding verkregen; dán kan natuurlijk het dooden der dieren in de streek waar zij heerscht geen afdoend middel ter bestrijding meer zijn, omdat wegens die uitbreiding de waarschijnlijkheid niet meer bestaat, dat het de ziekte zal uitroeijen. Onder dergelijke omstandigheden zou natuurlijk dit middel, dat groote offers eischt, erger dan de kwaal kunnen zijn. Wanneer het eenmaal zóó verre gekomen is, en men met grond kan aannemen, dat de geheele vee-stapel dier streek vóór en na tóch besmet zal worden; dan berame men alle mogelijke middelen om de verdere uitbreiding te stuiten en ga op het terrein der ziekte tot inenting over, die echter alleen in zulke omstandigheden kan en mag worden toegepast, ten einde den duur der ziekte te bekorten en de lastige afsluitingsmaatregelen spoediger te doen ophouden. Daarentegen moet ten allen tijde de inenting ten strengste worden verboden in plaatsen of streken, waar de Runderpest kort na haar uitbreken is ontdekt en door andere maatregelen spoedig onderdrukt kan worden.

Ten slotte nog een enkel woord over de geschiedenis der Runderpest, die voor ons uiterst belangrijk is. Daaruit zal blijken, welk een buitengemeen groot verlies deze ziekte veroorzaakt en hoe fel ook ons vaderland herhaalde malen door haar geteisterd is. Die geschiedenis is echter ook nog uit een ander oogpunt van groot belang, namelijk om de oorzaken der ziekte en de middelen, waarmede zij bestreden moet worden, te leeren kennen. Al hetgeen wij in beide opzigten positief van de Runderpest weten, is alleen gegrond op hare geschiedenis; die wetenschap heeft daardoor ook een vasten, historischen grondslag. Worden de lessen die hare geschiedenis geeft, naar waarde geschat, dan zijn de doeltreffende, de eenig af-

doende maatregelen ter bestrijding dezer volksramp van zelf aangewezen; daar, waar zij integendeel werden verwaarloosd, zijn de schrikwekkende gevolgen van dit verzuim nooit uitgebleven.

De verderfelijke, heerschende veeziekten, waarvan bij verschillende Romeinsche schrijvers uit het begin onzer jaartelling wordt gewag gemaakt, zijn deels zoo onvolledig beschreven, dat zij voor ons doel geene waarde hebben; deels kennelijk verschillende van de Runderpest en waarschijnlijk niets anders dan onderscheidene vormen van Miltvuur.

De eerste beschrijving eener ziekte onder het rundvee, waarin wij, vooral wegens oorsprong en verbreiding de Runderpest herkennen, is ons nagelaten door ENDELCHIUS of SEVERUS SANCTUS, in een Latijnsch gedicht, van omstreeks het einde der 4de of het begin der 5de eeuw. Onze beroemde landgenoot LE FRANCQ VAN BERKHEY heeft daaruit de volgende regels overgezet:

Dees ijsselijke smet kroop ongevoelig voort,
 Eerst bij het Ongers volk, daarna in 't veerijk oord
 Van den Dalmatier, tot in de Nederlanden,
 Waar 't schroeiend pestvuur in der Rundren ingewanden
 Bij d'Aquitaner en in Galliën verspreid,
 Al 't vee verteerde, wyl de landman weent en schreit.

Vier eeuwen later (810 n. C.), brak onder het vee, dat door het leger van KAREL DEN GROOTE, na zijn oorlog tegen de Denen en op zijn terugtogt naar Frankrijk, werd medegevoerd, eene zeer boosaardige ziekte uit, die zich over al de staten des Keizers verbreidde, doch alleen tot het rundvee beperkt bleef, en wier beschrijving geheel overeenkomt met de Runderpest. Weinige jaren daarna (817) woedde onder het vee van 's Keizers leger zulk een ziekte op nieuw, die van Hongarije uit, zich later over al de westelijk van dit land gelegen staten verbreid heeft.

Wederom vier eeuwen later (1223) rigtte eene sterfte onder het rundvee vreeselijke verwoestingen aan in geheel West-Europa. Welligt moet ook de verschrikkelijke veepest, die in 1272 bij ons te lande gewoed heeft, en waar-

van EMMIUS in zijne Friesche geschiedenis getuigt, dat er een algemeene hongersnood uit ontstond, tot deze categorie gebragt worden. Ter loops zij nog vermeld, dat ook in het begin der 17de eeuw de ziekte door Hongaarsch slagvee naar Noord-Italië werd overgebragt en aan de oevers der Po gewoed heeft.

Dan volgt in de geschiedenis der Runderpest de groote epizoötie in het begin der 18de eeuw, de eerste, die het onderwerp geweest is van wetenschappelijke nasporingen en onderzoekingen, de eerste ook, waarvan wij nauwkeurige en goed gestaafde beschrijvingen bezitten. Van Zuid-oostelijk Europa uit, verspreidde zich deze vreeselijke veesterfte west- en noordwaarts over nagenoeg alle staten van dit werelddeel, terwijl zij ongeveer zeven jaren duurde, en reeds gedurende de eerste drie jaren 1½ miljoen stuks rundvee deed omkomen, waartoe ook de veestapel van ons vaderland een zeer belangrijk aandeel moest bijdragen. De wegen, waarlangs destijds de ziekte westelijk Europa is binnengedrongen, zijn nauwkeurig bekend. Zoo weten wij, dat den 17^{den} Augustus 1711, van een transport slagvee, dat uit Dalmatië (waarheen reeds het jaar te voren de Runderpest uit meer oostelijk gelegen landen was overgebragt) naar Padua gedreven werd, onder weg een zieke os achter bleef, die des morgens door den pachter van den graaf TROZANO, Prins van Borromeo, gevonden, bij ander vee in den stal geplaatst en in den namiddag naar de eigenaars teruggebragt werd. Die os leed aan runderpest. Van al het vee op den stal, waar hij die weinige uren had doorgebragt, bleef slechts ééne koe in leven, en van daar ging de besmetting verder en breidde de ziekte zich over Italië en verder door Piëmont in Frankrijk uit. Napels en Piëmont verloren in weinige maanden ieder 70,000 runderen. De Kerkelijke Staat bleef door strenge afsluitingsmaatregelen en schorsing der veemarkten nog eenigen tijd verschoond, doch eindelijk drong ook daar de ziekte binnen, en na een duur van 9 maanden waren ruim 26,000 runderen gevallen. In dien tijd, dus ruim anderhalve eeuw geleden, gaf de beroemde Italiaansche geneesheer LANCISI dien raad, die

zijnen naam vereeuwigd heeft, den raad namelijk, om, bij het uitbreken der ziekte, al het zieke en al het van besmetting verdachte vee onmiddellijk te dooden. Dat eenige redmiddel voor den veestapel van geheele landen, het middel waarnaast, in weerwil der duizendvoudige pogingen ter genezing der ziekte, geen tweede zich heeft kunnen doen gelden, staat thans nog, gelijk wij hierboven gezien hebben, in zijne volle waarde. Geen wonder echter, dat, toen LANCISI met zijn geheel nieuw voorstel, en datwel te Rome, optrad, zijn goede raad moest afstuiten op de godsdienstbegrippen zijner dagen, en zijn middel als meer dan vermetel tegenover de straf des Heeren eer verfoeid dan aangewend werd. Voorwaar, niet gering is de overeenkomst tusschen het zoogenaamde obscurantisme van LANCISI's tijd en den geest der gesprekken en geschriften hier te lande, waarin, anderhalve eeuw later, in onze dagen, midden in de 19de eeuw, LANCISI's raad met afschuw wordt verworpen. Geschiedt dit echter thans het meest, hoewel niet uitsluitend, onder het minder beschaafd gedeelte des volks, LANCISI vond den heftigsten tegenstand in den raad der Kardinalen zelve. — Van Podolië uit werd de ziekte door slagvee naar Hongarije overgebracht en verspreidde zich van daar verder over Zuid-Duitschland, Zwitserland, Pruisen, Silezië, later ook over Dene-marken, Holstein en Finland. — Toen was de beurt aan ons vaderland (1713 en 1714) waar bijna 300,000 runderen het slagtoffer der ziekte werden, en, zooals OUTHOF ons verhaalt, Friesland alleen in één jaar 40,000 en Oost-Friesland 60,000 runderen verloren. Van ons land werd de ziekte zoo als de Engelschen beweerden door huiden van gestorven dieren naar Engeland overgebracht. Dáár kwam voor het eerst LANCISI's middel in werking; 6000 runderen werden onmiddellijk gedood en Engeland was verlost van de ramp, die geheel Europa teisterde.

De tweede uitgebreide veepest der 18de eeuw, de verderfelijste die ooit gewoed heeft, nam een aanvang in 1740, in het begin van den Oostenrijkschen successieoorlog, volgens de meest algemeen aangenomen meening, onder het rundvee, dat tot het approvianderingspark van

het Fransche leger behoorde. In allen gevalle ging zij van Boheme en Hongarije uit en duurde zij vele jaren. Europa verloor daardoor 3 millioen runderen. Zij doorliep geheel Duitschland, Italië, Zwitserland en Frankrijk en brak, naar verhaald wordt, in ons land het eerst uit den 14^{den} October 1744 te Hauwert in Zuid-Holland, vanwaar zij verder in Noord-Holland, Overijssel, enz. doordrong en vooral in 1745 den veestapel verwoestte. Friesland verloor in den tijd van één jaar 109,597 stuks vee. Voor de tweede maal werd de ziekte uit ons land (in 1745) naar Engeland overgebracht, volgens sommigen door twee kalveren, volgens anderen weder door besmette huiden. Tevens breidde zij zich van Nederland noordwaarts uit naar Denemarken, Zweden, Lijfland, Koerland en Polen.

In 1765 drong de ziekte weder van Hongarije over Oostenrijk en Saksen tot aan de Noordzee door en woedde zij vele jaren achtereen, vooral van 1768 tot 1772. In Sleeswijk-Holstein wilde men de ziekte bekampen door inenting en geneesmiddelen, doch verloor men ruim 143,000 runderen; terwijl Jutland door een kordon beveiligd bleef. In 1766 was de ziekte weder hier te lande in den omtrek van Haarlem uitgebroken en drong zij later in Groningen en Friesland door. Te vergeefs loofde de regering, bij plakkaat van 15 April 1769, een' prijs van 10,000 Caroli-guldens (fl. 80,000) uit voor de ontdekking van een specifiek geneesmiddel. De ziekte bleef gedurende omstreeks 16 jaren heerschen. Friesland verloor, in 1769—70, 98,000 stuks vee. Noord- en Zuid-Holland verloren in 13 jaren (van 1 Nov. 1769 tot 1 Nov. 1782) 395,933 runderen; terwijl er 175,719 herstelden. Uit Zeeland werd in 1768 de ziekte door twee ossen in Vlaanderen gebracht. LECAT, geneesheer te Gent, stelde onverwijld het middel van LANCISI voor: 400 runderen werden gedood en de ramp, die Vlaanderen met verderf dreigde, was afgeweerd.

Nadat omstreeks 1787 de Runderpest nogmaals hier te lande gewoed had, bleef ons land gedurende de twaalf laatste jaren der 18de en de twaalf eerste der 19de eeuw van haar bevrijd; al woedde zij ook in andere landen waar

zij de ellende, die het oorlogszwaard achterlaat, nog vermeerderde.

In in de tweede helft der 18de eeuw (zoo als uit voorgaande blijkt) heeft derhalve de Runderpest in Europa niet opgehouden te heerschen. Op verschillende punten, dan hier, dan daar, vertoonde zij zich; doch kreeg nu en dan weder eene groote uitbreiding door het heen en weêrtrekken der oorlogvoerende legers, die niet alleen alle afsluitingsmaatregelen onmogelijk maakten, maar bovendien door het vee, dat zij medevoerden, de ziekte in onderscheidene rigtingen verbreidden. Vooral de runderen, die ter approviandering der legers in grooten getale uit de Ukraine en de daaraan westwaarts grenzende landen aangevoerd werden, deden meermalen in verschillende streken de ziekte weder uitbreken. Zoo bragt b. v. het Hongaarsche vee, dat door het Oostenrijksche leger werd medegevoerd, de Runderpest in Italië, waar zij van 1793 tot 1795 weder allerhevigst woedde; Piëmont verloor in 3 jaren 3 à 4 millioen runderen. In 1796 werd zij door het Oostenrijksche leger in de Rijnstreken gebragt, waar zij zeer veel vee deed omkomen, en breidde zich verder over Frankrijk uit, dat 130,000 runderen verloor.

Volgens eene matige berekening der verliezen, die gedurende de 18de eeuw door de Runderpest zijn veroorzaakt, neemt men aan, dat deze voor *Duitschland* 28 millioen en voor geheel *Europa* 200 millioen stuks rundvee hebben bedragen. *Frankrijk* en het voormalig *België* alleen zouden in ruim 80 jaren (1713 - 96) 10 millioen runderen verloren hebben.

In het gevolg der doortrekkende Russische en Pruisische legers medegevoerd, werd in 1813 de Runderpest ook overgebragt naar ons land en in het volgend jaar naar Frankrijk. Frankrijk heeft toen zware verliezen geleden, doch toen de ziekte hier te lande in den omtrek van Utrecht was uitgebroken werd onverwijld de wet van 26 Dec. 1799 toegepast en gelukte het aan de krachtige maatregelen van de Utrechtsche Provinciale Kommissie van Landbouw, en vooral aan de voortvarendheid van den bijzonder werkzamen Secretaris dier Kommissie, den Hoog-

leeraar WTEWAALL, door het afmaken van 330 runderen den voortgang der ziekte te stuiten.

In 1826 woedde de Runderpest in Lijfland en Esthland en in 1827 vreeselijk in Koerland; in 1828—29 gedurende den Russisch-Turkschen oorlog evenzoo in Bessarabië, Moldavië, Walachye, Hongarijê; in 1845 in Rusland, Polen, later in Gallicië, Hongarijê en Oostenrijk en brak zij ook dikwijls in Pruisen uit, doch werd aldaar telkens met spoed en kracht volgens LANCISI'S raad uitgeroeid.

Nederland bleef van 1813 af gedurende ruim eene halve eeuw van deze rampzalige ziekte bevrijd. Het krijgswaard rustte in West-Europa en aan vreemd vee hebben onze veerijke streken geene behoefte. Ongelukkig echter was nu ons land een' der wegen geworden, waarlangs, in voortdurend toenemend aantal, rundvee uit de gevreesde landen van het zuid-oostelijk gedeelte van Europa naar Engeland wordt vervoerd. De mogelijkheid bestond derhalve dat wij de ziekte op die wijze weder in het land kregen; doch 't gebeurde niet, — dank zij de voortdurende maatregelen, ten opzichte van den invoer van vee door Oostenrijk aan zijne oostelijke grenzen genomen.

Uit de voorafgaande historische opgaven volgt, dat de verbreiding of de loop der Runderpest, buitengewone omstandigheden zoo als oorlogen uitgezonderd, in den regel de rigting van den veehandel volgde; dat de ziekte, eenmaal buiten de grenzen van haar vaderland gekomen, van staat tot staat voortgaande, zich immer in westelijke rigting en wat meer noord- of zuidwaarts uitbreidde; dat ons land geteisterd werd, nadat zij reeds bij onze oostelijke naburen gewoed had, en dat zij van ons land naar Engeland oversloeg.

Het tegendeel heeft thans plaats gehad. De aanvoer van vee naar Engeland, in de laatste jaren ongelooflijk snel toegenomen, zoowel over land van zuid-oostelijk Europa uit, als te water uit de Oostzee-landen, maakte velen op 't gevaar voor besmetting, daaruit ontstaande, opmerkzaam en deed Engeland reeds voor eenige jaren besluiten tot het afzenden van twee veeartsen naar Oostelijk Duitsch-

land, om er de toen heerschende Runderpest te bestuderen en eenigen tijd later tot het tijdelijk sluiten zijner havens voor den aanvoer van vee uit de Oostzee-landen, die toen even als Polen en de Oostenrijksche staten, besmet waren. Met de vrees week echter ook de zorg, vooral in Engeland; zoodat niet lang geleden een beroemd Engelsch veeartsenijkundige, Prof. GAMGEE, zich gedrongen gevoelde zijne landgenooten op het gevaar te wijzen, dat aan het regtstreeksch vervoer van vee uit Rusland naar Engeland verbonden was. Zijne voorspelling, al werd ze niet ter harte genomen, omdat zij met de belangen van den handel in strijd was, werd op eene vreeselijke wijze bewaarheid. — In het laatst van Mei 1865 vertrok uit de haven van *Reval*, in de golf van Finland, het schip "*Tonnin*" medevoerende 321 ossen, die voor zoo verre bekend is, in de Oostzee-provinciën, in Russisch Lithauen, enz. aangekocht en voor Londen bestemd waren. Op zijn minst 13 van deze ossen waren echter afkomstig uit den omtrek van Petersburg. Vóór de lading van dit vee was te *Reval* één os gestorven en had men twee andere, die aan dezelfde ziekte leden, en 4 dagen (van den 20sten tot den 23sten Mei) onder de overigen geweest waren geslagt. Dit vee werd te Travemunde ontscheept, per spoor over Lubeck naar Hamburg vervoerd en aldaar weder ingescheept om de reis naar Engeland voort te zetten; het werd echter niet onmiddellijk naar Londen gestuurd, daar het volgens een later ontvangen order te Hull moest gelost worden; zeker uit vrees, dat onder weg nog meer dieren ziek zouden worden en de visitatie te Londen strenger zou zijn dan te Hull, waar niemand de gevreesde Runderpest kende. Op reis werd den 28sten Mei daags vóór de aankomst te Hull, één os ziek. Een gedeelte der ossen van dit transport (175 stuks, waaronder die zieke) werd per spoorweg verzonden en kwam te Londen den 1sten Junij ter markt. Eenige werden verkocht; de overige bleven in de naburige weiden en werden later herhaaldelijk op de markt te koop geboden, zoodat zij meermalen met ander vee in aanraking kwamen. Van de markt kwam de Runderpest in de Engelsche stallen. De

tegenkantingen van den handel, die van maatregelen tegen Runderpest niet hooren wilde en daarom liever langs alle wegen de meening trachtte te doen ingang vinden, dat het geene uitheemsche ziekte, geene Runderpest, maar eene ziekte was, die in Engeland zelf oorspronkelijk ontstond, en de afkeer die ieder Engelschman heeft van alle regeringsmaatregelen in dingen die zijn eigendom raken, lieten aan de ziekte vrij spel. De gevolgen bleven niet uit! Den 19^{den} Junij werd het eerste geval der ziekte in eene melkerij nabij Londen ontdekt, en ruim 8 maanden later waren niet minder dan 180,000 runderen aangetast en hadden *Engeland* en *Schotland* 150,000 stuks verloren; ja, nog zijn deze ronde getallen slechts genomen naar de officiële cijfers, opgemaakt uit de gedane aangiften; maar wie zal zeggen hoe vele dieren er gestorven zijn, waarvan de tamelijk gehate regeringscommissie volstrekt geen kennis heeft bekomen? *Ierland* bleef tot nog toe van de ziekte bevrijd; het heeft dit te danken aan de eigenmagtige, krachtadige maatregelen van zijn' Lord-Luitenant. Op eigen gezag, doch gesteund door den wil der talrijke volksmeetings die daar te lande tot dat doel gehouden werden, onderwierp hij het vee uit Engeland ingevoerd aan eene quarantaine, en schroomde hij niet al de verantwoordelijkheid eener wetschennis op zijne schouders te laden. De *privy-council* moest voor den volkswil buigen en de invoer van vee uit Engeland werd verboden.

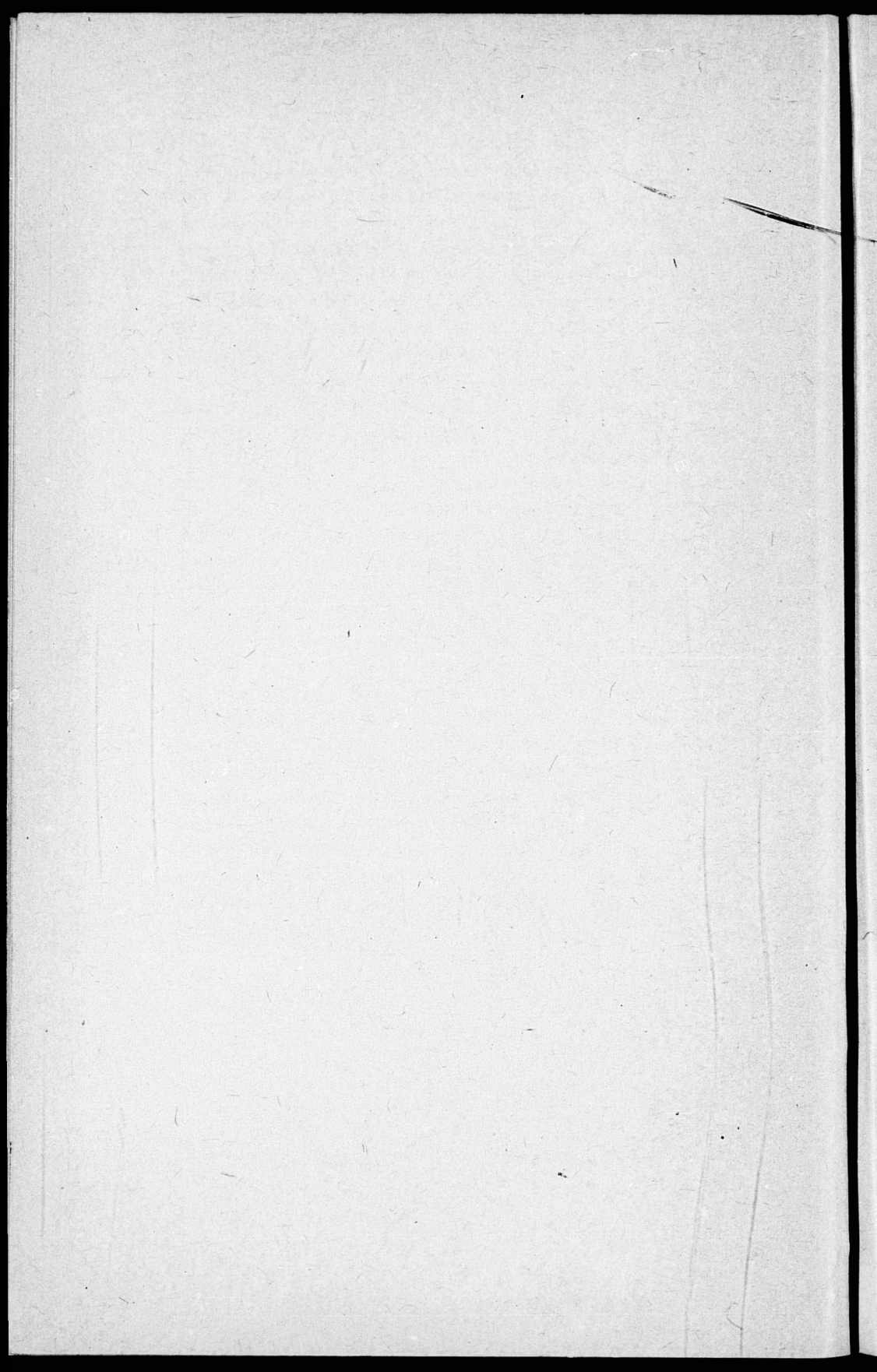
Naauwelijks was de Runderpest in Engeland uitgebroken, toen ook wij de ziekte van daar ontvingen, of beter gezegd, toen de ziekte van daar in ons land werd gehaald. In het laatst van Junij ontving de Heer DE VRIES JUN., te Londen, van zijn' vader in Nederland 23 stuks vette ossen. Deze dieren, afkomstig uit eene weide te *Kethel* (nabij *Schiedam*), waren van Rotterdam naar de Londensche markt verzonden, bleven ongeveer 10 dagen te Londen en werden op verscheidene markten te koop gesteld, doch niet verkocht. Zij werden den 2^{den} Julij weder ingescheept in de "Batavier." Prof. SIMONDS bemerkte, dat de ossen niet gezond waren, doch had geene bevoegdheid om ze terug te houden. Zij kwamen weldra te R. terug, en met

hen trok de vreeselijke ziekte ons land binnen. Zij werden van R. weder naar VAN DER VELDEN te *Kethel* vervoerd. Bij hunne aankomst aldaar leden reeds 6 ossen aan de Runderpest. Men hield dit lijden voor mondzeer en deed deze dieren in de weide; terwijl de 17 overige gestald werden. Den laatsten Julij waren van deze 23 stuks nog 2 ossen te *Kethel* in leven; de overige waren gestorven, aan slaggers verkocht of naar Rotterdam en 's Hage afgezet. Het vee van v. D. v. werd weldra ook aangetast; daarvan verkocht men in de volgende weken 38 stuks. Zóó ging de ziekte van dit brandpunt uit en woedde zij weldra door een groot deel van Z.-Holland en verder; want hoe grooten schrik de ramp alom verspreidde, wat men ook verordende en deed, bestreden werd met dat al de ziekte niet; het ware, het eenige middel werd niet aangewend. De historie der Runderpest, met hare treurige ondervindingen ook hier te lande, scheen voor Nederland niet geschreven te zijn; de wetenschap werd ter zijde gesteld, en de bijl viel niet aan den wortel des kwaads, toen het nog tijd was. Men wilde behandelen, men wilde genezen en genezen' dieren bekomen en wat niet al; wederom lieten zich de gevolgen niet wachten. In Julij kwamen de zieke ossen te *Kethel*, en 8 maanden later waren ruim 45,000 runderen aangetast en bezat Nederland ruim 25,000 runderen minder (wel te verstaan, volgens de officiële cijfers, die ook hier stellig verre beneden de ware verliezen blijven). Zóó begon de vreeselijke ziekte in ons vaderland, zóó heeft zij tot heden gewoed, en thans nog bestaat er helaas alle grond voor de vrees, dat haar einde verre van nabij is.

Utrecht, Maart 1866.

A. W. H. WIRTZ.

Boekbinderij
drukkerij
WBSA
Groningen

